

ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДХОДІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ З ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

TRANSFORMATION OF MANAGEMENT APPROACHES IN THE IMPLEMENTATION OF THE STATE HUMANITARIAN POLICY ON THE INTEGRATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL AREA

У статті зазначено, що інтеграція сучасної вищої освіти до європейської системи вищої освіти одна із принципів державної освітньої політики. Приєднавшись до Болонського процесу держава взяла на себе зобов'язання відповідати цілям Болонського процесу, спрямованим на інтеграцію державної вищої освіти до європейського освітнього простору. Сьогодні процеси перетворення системи вищої професійної освіти характерні як Європі, так і сучасній освіті нашої держави. Європейська вища освіта діє в нових умовах, що характеризуються глобальною, новими комунікаційними технологіями, зростаючою конкуренцією та комерціалізацією.

Встановлено, що інтеграція державної вищої освіти до європейської системи вищої освіти є одним із принципів державної політики, зафіксованим законодавчо. Протягом останнього десятиліття минулого сторіччя дискусії з проблем освіти у більшості країн світу та у світовому співтоваристві загалом були сконцентровані на проблемі якою має бути освіта в 21 столітті. Вони ще сильніше загострилися у зв'язку з глобалізацією світової економіки та посиленням конкуренції не лише між окремими країнами, а й між основними геополітичними регіонами. З'ясовано, що вищі навчальні заклади країни поступово почали виходити на глобальний ринок викладачів, студентів, знання та інформації. Число студентів, які бажають навчатися за межами держави, зростає. Чинники, що визначають вибір, різні, вартість здобуття вищої освіти, якість підготовки, використання інноваційних технологій у навчальному процесі, що розвивають інтелектуальні та практичні вміння, рівень професорсько-викладацького складу, затребуваність та конкурентоспроможність випускників вузу на ринку праці та інші.

Обґрунтовано, що світова фінансова криза та загострення ситуації на сході спричинила все більший відтік громадян, значною частиною яких є молодь та студенти. Причина проста – якщо раніше майбутні фахівці намагалися розпочати роботу та кар'єрне сходження, будучи ще студентами, то тепер вони вважають за краще виїхати з країни та повернутися володарями престижних дипломів. Як відомо, інтеграційні процеси у сфері вищої освіти спочатку охопили західні країни та були закріплені у Болонській декларації.

Ключові слова: інтеграція, європейський освітній простір, реалізація, державна гуманітарна політика, етап, управлінські підходи, трансформація.

The article states that the integration of modern higher education into the European system of higher education is one of the principles of the state educational policy. By joining the Bologna Process, state education undertook to meet the goals of the Bologna Process aimed at integrating state higher education into the European educational space. Today, the processes of transformation of the system of higher professional education are characteristic of both Europe and the modern education of our country. European higher education operates in new conditions characterized by global, new communication technologies, growing competition commercialization.

It has been established that the integration of state higher education into the European system of higher education is one of the principles of state policy, fixed by law. During the last decade of the last century, discussions on the problems of education in most countries of the world and in the world community in general were focused on the problem of what education should be in the 21st century. Moreover, they have become even more acute in connection with the globalization of the world economy and the strengthening of competition not only between individual countries, but also between the main geopolitical regions, into which national education systems are increasingly involved.

It was found that the country's higher educational institutions gradually began to enter the global market of teachers, students, knowledge and information. The number of students who want to study abroad is growing. The factors that determine the choice are different, the cost of obtaining a higher education, the quality of training, the use of innovative technologies in the educational process that develop intellectual and practical skills, the level of the teaching staff, the demand and competitiveness of university graduates in the labor market, and others.

It is substantiated that the global financial crisis and the aggravation of the situation in the east caused an increasing departure of citizens, a large part of whom are young people and students. The reason is simple - if earlier future specialists tried to start work and career ascent while still students, now they prefer to leave the country and return with prestigious diplomas. As you know, integration processes in the field of higher education initially covered Western countries and were enshrined in the Bologna Declaration.

Key words: integration, European educational space, implementation, state humanitarian policy, stage, management approaches, transformation.

УДК 378.014.5.016:796/799(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.33.8>

Базиляк Н.О.

к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри української
та іноземних мов
Львівський державний університет
фізичної культури
імені Івана Боберського

Шутак О.С.

к. філол. наук, доцент,
доцент кафедри української
та іноземних мов імені Якіма Яреми
Львівський національний університет
ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького

Постановка проблеми у загальному вигляді з важливими науковими і практичними завданнями. Вхідження України

у світовий економічний та політичний простір викликало необхідність включення процесів модернізації освіти нашої країни систему євро-

пейського освітнього простору. Прагнення державних та приватних університетів до збільшення кількості випускників вишів при скороченні витрат, швидше за все, лише посилять спад у чисельності штатного викладацького складу, що намітився. Все частіше академічна спільнота розуміє, що повинна змінитися система підготовки студентів та новітні інноваційні технології в освітньому процесі. Сьогодні ключова проблема полягає в тому, яким чином, проводячи модернізацію освіти, зберегти свої національні та культурні традиції у цьому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Згідно з численними твердженнями сучасних дослідників вища освіта, інтегруючись у європейський освітній простір, перейшла на ступеневу систему підготовки, сьогодні підвищується активізація уваги до інноваційних освітніх технологій та інтерактивного навчання, робляться спроби скерувати студентів до бази джерел та навичок роботи з нею [3]. В останні десятиліття одним із ключових факторів трансформації освіти стала його інтернаціоналізація, цей процес у різних країнах може набувати різних форм, наростає в умовах розвитку міжнародної економічної, соціальної та культурної інтеграції, а його значення продовжує посилюватись.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Сьогодні важливо проаналізувати еволюцію співробітництва в освітній політиці в Європейському союзі та її взаємозв'язок із процесами інтеграції освіти, а також, визначити, наскільки трансформувалася мета, напрями та зміст освітньої політики в нашій країні за минулі роки. Важливо приєднатись до процесу формування загальноєвропейського простору найвищого рівня освіти на етапі, коли у Європі було накопичено практичний багаторічний досвід співробітництва у сфері освіти [7]. У зв'язку з цим актуальність і значимість представляє аналіз основних механізмів та етапів, принципів та підходів до здійснення співробітництва, факторів успіху та основних закономірностей розвитку освітнього процесу.

Мета статті полягає в обґрунтуванні управлінських принципів реалізації державної гуманітарної політики щодо інтеграції системи вищої освіти України до європейського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Існуючий у світі історичний досвід модернізації освіти свідчить, що освітній процес обов'язково супро-

воджується як придбаннями, а й дуже відчутними втратами. Державі належить вирішити ще багато проблем, щоб наша вища освіта була конкурентоспроможною та привабливою як для наших студентів, так і для іноземців. У всьому світі вища освіта потребує реформ, а саме сформувати таку систему освіти, яка б дозволяла готувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, насамперед для своєї країни та здатних витримати цю конкуренцію у світі.

На межі століть ясно виявилася важлива тенденція, яка полягає в тому, що роль будь-якої країни на світовому ринку визначається рівнем освіти та підготовки фахівців, а також тими умовами, які країни створюють для реалізації їхнього інтелектуального потенціалу [2]. Сучасна система освіти повинна відповідати творчому ставленню до знань протягом усього активного життя людини та стати таким соціальним інститутом, який дозволяв би забезпечити широким верствам населення можливість додаткового навчання.

Все це сприяє утвердженню концепції безперервної освіти особистості протягом усього життя, що нині повсюдно прийнята в європейських країнах. Таким чином, сказане вище свідчить про необхідність ретельної спільної роботи значної кількості заінтересованих суб'єктів для врегулювання існуючих проблем. Це дозволить знову домогтися визнання національної вищої освіти за кордоном та конвертованості дипломів випускників національних закладів вищої освіти. Політика Європейського союзу у сфері освіти є одним із головних пріоритетів, що впливають на всі сфери суспільного життя та визначають вектор європейської інтеграції в цілому.

Соціалізація через освіту відіграє важливу роль у формуванні ідентичності, і контроль над освітою має особливе значення для легітимності європейських інститутів, саме тому країни – члени європейського союзу не зацікавлені у передачі компетенцій у сфері освіти інститутам Європейського союзу. Однак, для впливу на процеси інтеграції, їх характер, сприйняття в суспільстві інститути Європейського союзу не обов'язково потребують формальної передачі компетенцій.

Сучасне інформаційне суспільство характеризується лавиноподібним зростанням електронних інформаційних ресурсів, вільним поширенням інформації, доступом до інформації. Зараз планується створення цієї основи суспільства, заснованого на знанні, у якому виробництво, набуття, поширення та практичне застосування знань перетворюється на головну рушійну силу економічного

прогресу [6]. Важлива закономірність, властива розвиненим європейським країнам – це процес інтелектуалізації всіх сфер суспільної життя, він протікає діалектично. З однією сторони, зростає роль таких соціальних інститутів, як освіта та наука, з іншого сторони, посилюється значення інтелектуальної діяльності всередині всіх сфер життя.

Інформаційне суспільство вимагає як свіжих ідей та знань, так і дієвих способів прискореного отримання та постійного оновлення знань, а головне – передбачає формування у кожної людини нового мислення та засвоєння загально значимих моральних норм. Перед сучасною освітою стоять передові завдання, що ініціює створення все більш досконалих засобів, технологій навчання, які сприяють їх вирішенню, найбільш перспективними є кошти та технології, пов'язані з інформатизацією освіти, цікаво дослідження європейського досвіду становлення та змісту кваліфікацій та структур ступенів.

До аргументів на користь перебудови освіти за багаторівневою структурою належать, визнання дипломів у єдиному освітньому просторі, що призводить до збільшення припливу іноземних студентів до російських вишів та підвищення їх конкурентоспроможності, задоволення масового соціального попиту вищу освіту, задоволення потреб ринкової економіки, зокрема вимогам роботодавців, удосконалення процесу управління інформаційними потоками у навчанні, вирішення проблеми диверсифікації методології та методик навчання на різних стадіях професійного розвитку [3]. Серед факторів, що впливають на ефективність зазначеного процесу, особливе значення має готовність професорсько-викладацького та управлінського персоналу закладів вищої освіти перейти на нову парадигму підготовки фахівців з великої номенклатури спеціальностей та напрямків.

Проте, виникає проблема обґрунтованого структурування рівнів освіти, яке має бути об'єктивним, універсальним, що забезпечує освітні потреби особистості та суспільства. Організаційне виділення у системі вищої професійної освіти двох рівнів вимагає визначення їх змістовного наповнення, яке задається цілями підготовки. Як правило, цілі є рамковим визначенням необхідного обсягу та якості знань, умінь і навичок, які мають бути отримані на відповідному освітньому рівні. Створення таких нормативів як освітніх стандартів є велику науково-методичну проблему, яка усвідомлюється європейської та національної системами вищої школи.

Запропонована цільова багаторівнева тенденція у розвитку вищої освіти породжує не менш значущу проблему – створення технологій, що забезпечують досягнення сформульованих цілей на кожному освітньому рівні, а також засобів надійного контролю якості на виході. Ці освітні технології мають бути ефективними, економічними та технологічними при використанні у вищій освіті. Враховуючи комплексність проблем, що виникають на практиці, можна стверджувати, що широку перспективу в розвитку вищої освіти мають міждисциплінарні освітні програми [5]. Вони можуть бути орієнтовані на конкретні галузі практичної діяльності за збереження фундаментального характеру вищої освіти.

Звичайні методи передачі знання, що ґрунтуються на традиційних формах навчальної діяльності професорсько-викладацького складу вузу в межах дисциплін та функцій, більше не підходять для різних соціальних груп. У сучасній освіті все ширше застосовуються методи активного навчання, використання яких залежить не тільки від професійних знань, ораторських здібностей, а й від багатства уяви, творчого потенціалу викладачів, уміння моделювати ними ситуацію реальної творчості прийняття рішень. Завдяки цьому нововведенню підвищується якість традиційних форм навчально-виховного процесу, відбувається зміщення центру значимості з процесів передачі, переробки та засвоєння інформації на самостійний пошук та на моделювання способів застосування у майбутній професійній діяльності.

У сучасній освіті актуалізуються процеси розвитку інноваційної діяльності та навчальної практики, їх удосконалення за рахунок впровадження нових освітніх технологій, які сприяють розвитку зацікавленості та мобільності студентів [4]. Серед переваг впровадження нових технологій викладання називаються, високий ступінь включеності студентів до процесу навчання, вимушена активність, примусова активізація мислення та діяльності студента, творчий характер занять, обов'язковість безпосередньої взаємодії студентів між собою, колективне форсування зусиль, інтенсифікація процесу навчання.

Стрижневим суб'єктом здійснення технологій освіти висувається сам викладач, при цьому саме ступінь його підготовленості в зоні інформаційних технологій та зацікавленість їх використання у своїй практичній діяльності набуває першорядного значення. Істотні завдання сучасних технологій освіти полягають, у забезпеченні міцної освіти, отримавши

яку, студент буде самодостатнім суб'єктом, у вихованні креативності, навички роботи в команді, проектного розуміння та аналітичної сприйнятливості, комунікативних знань, толерантності, що забезпечить особистісне, професійне та кар'єрне зростання.

Для практичного вираження цих завдань застосовуються інноваційні технології різноманітних форм: проблемне навчання тобто розробка в навчальній діяльності скрутних ситуацій, організація підприємливої активності студентів з їхнього вирішення, проектні та експериментальні заняття, що дають можливість студентам постійно поповнювати свої знання, вдумуватись у проблему, що вивчається, та осмислювати шляхи її вирішення, що дуже важливо при розвитку світогляду та професійного самовизначення.

Все перераховане найчастіше визначено самою особливістю викладання правових дисциплін на сучасному етапі, коли модифікуються оцінки тих чи інших подій, удосконалюються законодавчі документи. У цих умовах важливо не лише ознайомити студентів із трансформаціями законодавчих документів, а й дати можливість сформулювати свою думку та обґрунтувати її. Викладачеві вищої школи слід приділяти значну увагу дослідженню комп'ютерних освітніх програм та активно вводити інформаційні технології у практику [1]. Стрімкість розвитку різноманітних технологій освіти, швидкість виникнення електронних засобів навчання не допускає можливості підраховувати ефективність їх використання у сьогоденні.

Розробка навчально-методичних матеріалів, їх стандартизація та застосування займають одне з основних місць у науково-методичному забезпеченні науково-регіональних комплексів у структурі міжнародної освітньої промисловості. Особливого значення мають міжнародні навчально-методичні комплекси та підручники, створені разом професорами та викладачами передових вітчизняних та зарубіжних освітніх організацій. Висока технологічність навчального процесу має забезпечуватися модульним структуруванням навчального матеріалу.

Така організація навчального матеріалу, з одного боку, відкриває можливість варіацій змісту освіти в рамках заданого обсягу годин на дисципліну в цілому, а з іншого – дозволяє легко узгоджувати навчальні плани різних вищих навчальних закладів, створюючи умови для цільової освітньої мобільності студентів. Це потребує уваги і до таких питань, як технологія дистанційного навчання, вибір засобів

передачі інформації, складання спеціальних навчальних та методичних матеріалів, організація системи навчання викладачів [8]. Такі підходи створюють основу цілеспрямованого формування у студентів цілісного професійного мислення як основу їхньої майбутньої професійної діяльності.

Формулювання висновків і перспектив подальших досліджень в даному напрямку. Інтегрування національних освітніх комплексів у європейський освітній простір диктує необхідність стандартизації визначення якості освіти у навчанні, а ефективність інтеграційних процесів, що намітилися сьогодні, перебуває в прямій залежності належного обміну досвідом у рамках міжнародного співробітництва. Звісно ж, дослідження системи методів і інструментів співробітництва країн – членів ЄС у сфері освіти може бути корисним не тільки для ефективної участі держави у формуванні загальноєвропейської простору вищої освіти, але й вдосконалення механізмів та управлінських принципів у державній гуманітарній політиці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грішнова О., Бех С. Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку. *Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2014. № 5 (158). С. 11–18.
2. Дем'яненко Н., Чаграк Н. Освітня геронтологія: проект Положення Інституту освіти людей третього віку. *Рідна Школа*. 2019. № 1. С. 67–73.
3. Дніпров О. Поняття та сутність державного управління в гуманітарній сфері в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2011. Вип. 4. С. 185–189.
4. Дубасенюк О. А. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи. *Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура*: матер. Всеукр. конф. К.: ІОД НАПН України. 2011. С. 135–142.
5. Клімова Г. П. Якість вищої освіти: європейський вимір. *Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 1. С. 203.
6. Кравець В. Актуальні проблеми та завдання вищої школи у світлі нового Закону України «Про вищу освіту». *Україна–Європа–Світ: міжнар. зб. наук. праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2014. Вип. 14. С. 15–27.
7. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті: аналіт. доп. / за ред. С. І. Здіюрука; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ: НІСД, 2012. 57 с.
8. Лисиця Н. М., Притиченко Т. І., Гронь О. В. Перспективи маркетингу економічних освітніх послуг в Україні. *Економіка розвитку. Серія: Механізм регулювання економіки*. 2017. Вип. 1 (81). С. 5–15.